

KONKLÚZIÓ: SZEMÉLYES NÉZET A BRIT KONZERVATIVIZMUS JÖVŐJÉRŐL

Sürgető normatív kérdés, hogy milyennek is kellene lennie a brit konzervativizmusnak. Így jelen zárófejezetben igyekszem kifejeíteni álláspontomat a brit konzervativizmus kívánatos jövőjéről, vagy legalábbis felvázolni néhány prioritást.

Benjamin Disraeli 1845-ben a következőt mondta az alsóházban Sir Robert Peelnek: „Nagyrabecsült képviselőtársam meglátta, hogy a whigek fürdőznek, és gyorsan ellopta ruháikat.” Ezzel a megjegyzéssel zavarba kívánta hozni Peelt. Az eszmékért vívott harcban a Brit Konzervatív Pártnak eszmei ruhákra van szüksége, mert enélkül a „progresszív” változás jeges szele igen kellemetlenül fogja érinteni. Ez a szél meglehetősen messzire is repíti, hacsak nincs olyan erkölcsi iránytűje, amely segíti a tájékozódásban. Azt kell célul kitűznie, hogy ezeket a szeleket a szokások vitorláiba terelje. Ehhez azonban a konzervatívok kénytelenek lesznek a képzelet kardját suhogtatni.

Úgy vélem, a konzervativizmus kívánatos jövője olyan, ami lehetővé teszi az emberek számára, hogy konzervatív életet éljenek, magántulajdont szerezzenek, értelmes munkahelyen dolgozzanak, bizalmat építsenek közösségeikben, megóvják és javítsák környezetüket, és olyan oktatásban részesüljenek, amely a legjobb és szükséges tudást adja át egyik generációról a másikra.

A KÉPZELET KONZERVATÍV KARDJA

Henry Adams amerikai történész azt írta, hogy „minden tapasztalat boltív, amelyre építeni lehet”. Erre a boltívre tehát alapozhatunk, és ha tanulunk a múltból, az segíthet megérteni, kik vagyunk. Őseink és múltunk tanulmányozása révén kapcsolódhatunk meggyőződéseikhez és értékeikhez, és megtanulhatjuk felhasználni azokat korunk sérelmeinek megoldására. Ha ezt sikeresen tesszük, jelentősen javíthatjuk társadalmunkat. Bár egyetlen társadalom sem lehet tökéletes, és nem jöhet létre utópia a Földön, társadalmunkat a múlt tanulságai alapján jobbá tehetjük.

Michael Oakeshott szerint a hagyományok az információk és a hallgatólagos tudás terjesztésének forrásai. Ezek ugyanakkor nem explicit ismeretek, vagyis a hagyományokba és szokásokba ágyazott tudás nem biztos, hogy könnyen átvezethető egy tankönyv lapjaira. A meglévő viselkedési hagyományok önmagukban a konkrét viselkedési értékek fő mutatói, amelyek a bölcsesség és a tapasztalat termékei, más szóval útmutatást adnak ahhoz, hogyan éljük életünket, és miként alakítsuk ki az erény és a bölcsesség szokásait a fiatalokban.

KONZERVATÍV ÉLETMÓD: A CSALÁD

Minden konzervatív platform alapját Edmund Burke társadalomszemléletéből kiindulva kell felépíteni: a holtak, az élők és a meg nem születettek társulásából. Számomra egyértelmű, hogy ennek a civil társadalom elsődleges társulásával, azaz a családdal kell kezdődnie. A család a politikai szerveződés magja, társadalmilag és gazdaságilag kölcsönösen függő szervezet. Ezt szem előtt tartva olyan adó- és jóléti rendszerre van szükségünk, amely igazságosan emeli az adókat és nyújt juttatásokat a családoknak, a társadalom központi egységeinek. Ahogy másutt is írtam, a házaspárok jelenleg kisebbségben vannak az Egyesült Királyságban: a házasságkötések aránya alacsony, a válások száma nő, és az elmúlt évtizedben a termékenységi ráták jelentősen csökkentek, különösen az 1964-es magas szinthez képest.¹

¹ PITT 2023.

Úgy tűnik, hogy a család felbomlása nagy szerepet játszik abban, hogy a fiatalok elidegenedtek családjuktól, kultúrájuktól és országuktól. A családok felbomlása a folklor, a cselekvési módok és a gyerekek társadalmi tőkéjének lebontását jelenti. A jó hír viszont az, hogy egy működő, több generáción átívelő családba való beágyazódás segít csökkenteni az elidegenedést, és enyhíti a destrukció vágyát. Ahogy Hegel és mások megfogalmazták, az emberek természetüknél fogva politikai és társadalmi lények, akiket identitásuk a családhoz köt. Identitásunk a családi egységben, majd a tágabb civil társadalomban alakul ki. A társadalom elsődleges egységének lebomlása a fiatalokban identitásválságot idéz elő, akik így a valóságtól elszakadt ideológiai megoldások felé fordulnak. A konzervatívoknak el kell utasítaniuk az elvont, történelmietlen, racionális egyéni ágens fogalmát, aki meg tudja alkotni saját identitását, és ezt fikciótá tudja alakítani, mert biológiai nemmel születünk, családba születünk, amelynek kultúrája van, és amely adott országban található. Vagyis letelepedett lények vagyunk: valakik, akik valahol, saját mikrokörnyezetünkben élünk.

TORY JÓLÉT ÉS TULAJDON

Az olyan gondolkodók, mint Arisztotelész és Hegel, felismerték a család, a háztartás és a tulajdon közötti kapcsolatot. Olyan gazdasági modellre és jóléti rendszerre van szükségünk, amely képes integrálni a családi és munkahelyi nyomást. Az állam természetesen eszköz, nem öncél; a cél a virágzó civil társadalom. Az államnak ugyanakkor a konzervatív célok eszközévé kell válnia. A jóléti rendszer reformra szorul a házasságkötés és a gyermekvállalás ösztönzése, valamint a lakástulajdon megszerzésének megkönnyítése érdekében. Jóléti rendszerünkben továbbá el kell törölni a párok magasabb adóterheit, és létre kell hozni a valóban család- és házasságpárti rendszert. Röviden, a válasz nem az, hogy „nincs jóléti állam”, hanem hogy *tory* jóléti rendszer van helyette. A Konzervatív Pártnak kettős erőbedobással kellene támogatnia a tulajdont birtokló demokrácia koncepcióját, mivel a konzervatívoknak segíteniük kell a független vagyonnal nem rendelkezőket a tulajdonszerzésben és abban, hogy saját gyökeret vethessenek. Ezen túlmenően az örökség bizonyos mértékű személyes felelősséggel is jár: ez a

megőrzésnek, a teremtésnek és a pusztítás elkerülésének kötelezettsége. Valójában a tulajdon birtoklása kötelezettségekkel és szabadsággal egyaránt jár. Kíváncsinos lenne, hogy minél több polgártársunk vállalja ezeket a kötelezettségeket. Osztályokon átívelő érdekek fűződnek a családbarát jóléti államhoz, mivel a család mindenkire hatással van, és egyre inkább elismert tény, hogy a házasságot a társadalmi igazságosság kérdésének kell tekinteni.

Az olyan gondolkodók, mint David Hume és Adam Smith, úgy fogalmaztak, hogy a piac az egyetlen ismert megoldás a gazdasági koordináció problémájára. Ez a koordináció túlmutat az alulról építkező erkölcsi alapon. Olyan kultúra függvénye, amelyben az emberek betartják megállapodásait, hajlandók és képesek felelősséget vállalni önmagukért és eltartottjaikért – legyen szó idős szülőkről vagy kisgyermekéről –, és megbíznak szomszédaikban. Így a konzervatívoknak nem szabad túlhangsúlyozniuk az egyének gazdasági helyzetét. Nem lehet szűken vett közgazdasági alapon meghatározni azt, amit Disraeli 1872-es kristálypalotai beszédében „az emberek állapotának felemeléseként” említett. Az emberek állapotát holisztikus szemlélettel kell meghatározni, megragadva társadalmi, kulturális és vallási szükségleteiket. *Capitalism, Socialism and Democracy* című munkájában Joseph Schumpeter figyelmeztetett bennünket – vállalkozásokon nyugvó gazdaságunk támasztékát jelentő – alapvető társadalmi és intézményi keretünk hanyatlására.

RENDEZETT SZABADSÁG A SZABADOSSÁG HELYETT

Ne feledjük David Hume fanyar megjegyzését az emberi személyről: „a galamblelkűség piciny részecskéje a farkassal és a kígyóval együtt jelen van alkatunkban.” A konzervatívoknak meg kell próbálniuk olyan politikákat kialakítani, amelyek lehetővé teszik az emberek fejlődését, boldogulását, megvédik gyermekeinket a ragadozó kultúrától, és megkísérlik felvenni a harcot a pornográfia ellen. Olyan kultúrpolitikát kell támogatniuk, amely megerősíti nemzeti örökségünket. Ennek a politikának biztosítania kell honfitársaink számára a megfelelő intézményeinket, hagyományainkat és szokásainkat, valamint Nagy-Britannia vívmányait, amelyek derűs és

optimista hazaszeretetet generálnak. A konzervatívoknak meg kell küzdeniük a *woke* eltörlés kultúrájával, és intellektuális hadviselést kell vállalnunk az „érzékenységi szerkesztők” ellen, akik feladata kulturális és irodalmi örökségünk megrongálásában áll. Új kulturális intézményekre lehet szükség, ha az intézményeken keresztüli hosszú menetelés nem kezelhető vagy kiegyensúlyozható. Fred Astaire szerint „a legnehezebb feladat, amellyel manapság a gyerekeknek szembe kell nézniük, az a jó modor elsajátítása, anélkül, hogy példát látnának rá”.² A konzervatívoknak olyan példaképekre lesz szükségük, akik konzervatív életet élnek, és akik az élet kezdetétől a végéig kiállnak az emberi méltóság mellett, valamint az udvariasság és a jó modor szellemében bánnak ellenségeikkel.

NEMZETI IDENTITÁS ÉS NEMZETÁLLAM

A civil társadalom kiépítéséhez bizalomra, kölcsönös lojalításra és területi jogrendszerre van szükség. Így a nemzetállam és a jogállam is védelemre szorul. Olyan közös nemzeti identitásra van szükség, amely a Brit-szigetek helyi identitásainak és közösségeinek alapjaira épül.

A nemzeti imázs vagy identitás, legyen az angol, finn vagy magyar, szorosan összefügg a közös hagyomány érzésével, és azzal a közös történelmi tudattal, amellyel a társadalom tagjai azonosulnak. Ez a folyamat visszatekintő, és az egymásnak történelmi eseményekről, győzelmekről és veszteségekről mesélt történet megteremti „a nemzet történetét”, amely mítoszok formájában is megnyilvánulhat – talán a mítosz nem egészen megfelelő kifejezés, de jobb híján kénytelenek vagyunk használni. Ezek a mítoszok hősöket állítanak elénk példaként és követendő útként, olyan mércét és eszméket testesítve meg, amelyek követésére és – lehetőség szerint – utánzására a közösség tagjai törekedni fognak. George Orwell szerint „egy mítosz, amelyben hisznek, hajlamos valóra válni, mivel az átlagember arra törekszik, hogy személyiségvonásaiban hasonlítson annak alaptípusára”. Vagy ahogy David Archard írja:

² Fred Astaire-t idézi BARNES–BARNES 2010: 12.

„[B]izonyos tulajdonságok hamis önbesorolása elvezethet a tulajdonság helyes besorolásához. Az egyének egy csoportja, amelyet egyesít az a hamis meggyőződés, hogy közös történelmük van, kollektíven cselekedhet, és ezáltal valódi közös történelmet indíthat útjára.”

Másként fogalmazva a mítosz közös hitet vagy igaz tetteket hozhat létre. Ezek a mítoszok különböző formákat ölthetnek. Robert Tombs *The English and Their History* című csodálatos művében megjegyzi, hogy a nemzeti identitásnak különböző mítoszai léteznek. Például a Magna Charta-mítosz³ a brit önkép alapvető részévé vált, különösen a 19. században. Idesorolhatjuk még többek között a háború utáni Nagy-Britanniában Dunkerque szellemiségének mítoszt, Finnországban pedig a mai napig élő *sisu*, vagyis a finnek második világháború alatt tanúsított bátorságának mítoszt. Ezek a mítoszok kialakítják a szimpátia kötelékét a közösség azon osztozó tagjai között, nemzeti szellemet teremtve, amely a nyelvben, a szokásokban, a törvényekben és az eszmékben nyilvánul meg. Az angolok úgy érezhetik, hogy Nelson hozzájuk tartozik, ahogyan a finnek is magukénak érzik Kekkonent. Azt is feltételezhetjük, hogy az angolok olyan hagyományhoz tartoznak, amelyet Nelson jelképez számukra. A történelmi hagyományhoz való tartozás gondolata nyomán az ember egy nagyobb egész – kollektív nemzeti identitás, csoportimázs – részeként éli meg önmagát. Az ilyen mítoszokat saját összefüggésrendszerükben kell szemlélni, olyan eszközökként, amelyek hűséget ébresztenek a hely iránt, ahol élünk. Ezek a történetek vagy mítoszok termékei, nem pedig termelői a közös lojalitásnak: hisznek bennük, mert a hűségnek szüksége van rájuk.

INTÉZMÉNYEINK ÉS AZ ALKOTMÁNY

Az intézmények és különösen a brit alkotmány védelmét kiemelten kell kezelni. A brit alkotmány meglehetősen bomlasztó hatású változásokon ment keresztül az elmúlt években, beleértve az Európai Unióhoz való csatlakozást és az onnan való kilépést, Tony Blair alkotmányos vandalizmusát az új

³ Lord NORTON 2015.

munkáspárti kormányzás éveiben és újabban a Legfelsőbb Bíróság ítéleteit. A konzervatívoknak ki kell tartaniuk a nemzeti szuverenitás mellett. Meg kell védeniük a parlamenti szuverenitást, a jogot pedig Westminsterben kell alakítani, a szokásjog alapján ítélkező bíróságoknak, nem pedig európai bírának.

A közelmúlt mélyreható alkotmányos változásainak kezelése végett a megoldások kereteként az oakeshotti megközelítést kell alkalmazni: vagyis a rombolás és az újjáépítés helyett a javítás politikáját. Az alkotmányunkban esett sérelmeket kezelni igyekvő változtatások átgondolatlansága ellenére kifinomult szakpolitikai készségekre lesz szükség ahhoz, hogy konkrét politikákkal kezeljük a problémákat. A konzervatívok ne folyamodjanak kuruzsláshoz, mint amilyen például az „írott” vagy kodifikált alkotmány ötlete. Az Egyesült Királyság kodifikált alkotmánya túlságosan korlátozó lenne, nem lenne rugalmas, és ellentétben állna alkotmányos hagyományainkkal és szokásainkkal. Két törvényt kellene sürgősséggel hatályon kívül helyezni: az 1998-as emberi jogi törvényt és a 2010-es egyenlőségi törvényt.

KÖRNYEZETÜNK VÉDELME ÉS JAVÍTÁSA

A konzervatívoknak prioritásként kell kezelniük a környezetvédelmet. E kötet hatodik fejezetében hosszasan írtam arról, hogy mi is a tradicionalista konzervatív környezetvédelem, és milyen elvekre támaszkodik, így itt nem szükséges mindezt megismételni. Érdekes azonban leszögezni, hogy a konzervatívoknak valóban vissza kell venniük az irányítást a környezetpolitika és a letelepült közösségek politikája felett, és nem szabad engedni, hogy a rémhírkeltők átvegyék az irányítást az éghajlatváltozás körüli narratíva felett, mert környezetünk, mezőink, folyóink, házaink megőrzése és javítása mélyen gyökeredzik a *tory* szemléletben.

A TÁRSADALOM LELKE: AZ OKTATÁS

Az oktatás kiemelten fontos a konzervatív jövő szempontjából. Amint G. K. Chesterton kifejtette, az oktatás „a társadalom lelke, mivel egyik generációról

a másakra száll”.⁴ Fontos, hogy a gyermekeinknek nyújtott oktatásban tükröződjön a születendő és a jelen generációk valódi érdeklődése. A konzervatív politikának meg kell teremtenie a megfelelő környezetet a kiterjedtebb magán-felsőoktatáshoz. Ezenkívül meg kell szabadítani oktatási intézményeinket a nem oktatási irányelvektől, és csökkentenie kell a pedagógusokra nehezedő bürokratikus terheket. Az intézmények számát meg kell duplázni.

A liberalizmus évtizedek óta ott ül a kormánynál, de a brit közvélemény⁵ és különösen a konzervatív szavazók túlnyomórészt posztliberális konzervatívok. Itt az ideje, hogy a konzervatívok felváltsák a kormánynál a liberálisokat, és a filozófiai, kulturális és társadalmi konzervativizmus motorjával hajtsák előre Nagy-Britanniát.

Daniel Pitt

FELHASZNÁLT IRODALOM

- BARNES, Bob – BARNES, Emilie (2010): *Good Manners for Today's Kids*. Eugene, OR: Harvest House.
- NORTON, Lord (2015): Not All It Is Cracked Up to Be? *The Norton View*, 2015. június 18. Online: <https://nortonview.wordpress.com/2015/06/18/not-all-it-is-cracked-up-to-be>
- PITT, Daniel (2021): Future Conservative Electoral Prospects: Time for Tory Socialism? *Observatoire de la Société Britannique/French Journal of British Studies*, 27, 267–291. Online: <https://doi.org/10.4000/osb.5513>
- PITT, Daniel (2023): The Conservatives Have Failed Conservatism. *The Critic*, 2023. március 31. Online: <https://thecritic.co.uk/the-conservatives-have-failed-conservatism>

⁴ In *The Observer*, 1924. július 6.

⁵ PITT 2021: 267–291.